

Рекомендації для педагогів

Булінг в освітньому середовищі.

Шляхи його подолання.

Булінг - новий для української освіти термін. Але проблема відома вже десятки років. Цій темі присвячено багато публікацій, висвітлюється у художніх фільмах. Проте проблема булінгу актуальна не лише в Україні, але і для більшості інших країн.

Закон України «Про освіту» - визначає булінг як «діяння» (або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняють стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

До типових ознак булінгу закон зараховує:

- систематичність (повторювальність);
- наявність кривдника, потерпілого і в деяких випадках спостерігача;
- дії або бездіяльність кривдника, наслідки яких є заподіяння психічної або фізичної шкоди, приниження, страху, тривоги, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, або спричинення його соціальної ізоляції.

Булінг супроводжується реальним фізичним чи психологічним насиллям: жертву висміюють, залякують, дразнять, шантажують, б'ють, псують речі, розповсюджують плітки, оприлюднюють особисту інформацію в соціальних мережах. В ситуації булінгу завжди беруть участь три сторони: той, хто переслідує; той, кого переслідують та той, хто спостерігає. Булінг існує тоді, коли є дисбаланс сил між людьми. Схильними до булінгу можуть бути і хлопці і дівчата. Хлопці вдаються до фізичного булінгу, дівчата до розповсюдження пліток.

Типові риси учнів, схильних до проявів насильства:

- вони відчують сильну потребу панувати й підпорядковувати собі інших учнів, переслідуючи власні цілі; вони імпульсивні й легко шаленіють;
- вони часто зухвалі та агресивні в ставленні до дорослих (передусім батьків і вчителів);
- вони не виявляють співчуття до своїх жертв;
- якщо це хлопчики, вони зазвичай фізично сильніші за інших.

Що впливає на агресивну поведінку дітей?

Неврівноваженість, самозакоханість, запальність, імпульсивність і хибний характер з надмірно завищеною самооцінкою. Авторитет піднімається не за рахунок особистих досягнень, а шляхом приниження інших. Іноді булінг для дівчаток - це інструмент для боротьби з суперницями. При цьому жертва не обов'язково повинна кидати виклик явно, досить бути красивішою та успішнішою.

Надмірна злість, ворожість, бажання «почухати кулаки». Відчуває презирство до слабших. Фізичний розвиток в нормі або вище. Всі питання вирішує за допомогою конфліктів, крику, шантажу, фізичних загроз і побоїв, часто обманює, присутні садистські нахили.

Підвищене положення в суспільстві. Діти з багатих сімей ні в чому не знають відмови, на всі їхні витівки батьки закривають очі, вважаючи за краще відкупитися солідною сумою, ніж проводити час разом. Дитина з дитинства звикає, що все купується і продається, а будь-яка його дія не тягне за собою наслідків, крім як трохи спорожнілого сімейного рахунку.

Якщо ви помітили у своєму класі випадки схожі на булінг, дуже важливо говорити дітям, як ви до цього ставитеся. Наголосіть, що ви будете дуже засмучені, якщо дізнаєтеся, що у вашому класі є діти, яким приємно когось ображати і мучити. Твердо акцентуйте, що така поведінка неприпустима, і ви в своєму класі терпіти цього не маєте наміру. Зазвичай, цього буває достатньо, щоб кривдники припинили. На тлі затишшя можна приймати заходи по підвищенню статусу дитини-жертви і знайти для нього комфортне місце у класному колективі. Перш за все поговоріть з дитиною, що постраждала. Поясніть їй, що ви можете захищати її, якщо не будете твердо впевнені, що вона не провокує булерів.

Дорослі, коли дитина повідомила, що вона є жертва булінгу, повинні говорити:

- Я вірю тобі! Це допоможе дитині зрозуміти, що ви готові допомагати їй вирішити цю проблему.
- Мені дуже шкода, що це відбулося з тобою. Дитина відчуватиме, що ви намагаєтеся зрозуміти її почуття.

- У цьому немає твоєї провини. Дитина розуміє, що вона не самотня, що деяким її одноліткам доводилося відчувати або спостерігати різні варіанти залякувань.
- Я намагатимусь робити так, щоб тобі не загрожувала небезпека. Це допоможе дитині відчути допомогу, захист та дасть надію на покращення ситуації.

Щоб уникнути появи аутсайдера (дитини, яку цькують), з самого початку слід припинити глузування над невдачами ровесників. Всі можуть помилитися і кожен має право на помилку. Слід уникати висміювання, перехвалювання, наклеювання ярликів та зайвого порівняння дітей, розбір помилок слід робити не називаючи прізвищ. Якщо репутація дитини, якимось чином зіпсована, необхідно дати їй можливість показати себе у вигідному положенні, підтримати її досягнення. Треба заохотити дитину приймати участь у шкільних заходах. Непопулярних дітей дуже травмує ситуація, коли їх при розподілі на пари ніхто не обирає, якщо команда програє, теж можуть звинуватити цю дитину, треба продумувати вибір командних ігор та заходів.

Щоб визначити аутсайдера в класі, вчитель може попросити учнів, написати на листках чотири дитини з якими б вони хотіли сидіти. Тоді учитель повинен зібрати листочки і проаналізувати, яку дитину не згадали жодного разу, це дитина і є аутсайдером.

- Працюйте з родинами, обов'язково цікавтеся у батьків про проблеми дитини.
- Підтримуйте в учнів адекватну самооцінку.
- Акцентуйте увагу учнів на дотриманні правил поведінки у школі.
- Вчіть учнів бути толерантними, емпатійними до однокласників, вміти допомагати та підтримати один одного.

Чому виникає булінг щодо вчителя?

Коли йдеться про булінг у шкільному середовищі, передусім на думку спадає цькування дітей однолітками. Проте жертвами булінгу нерідко стають і вчителі – вони потерпають не лише через психологічне, а й через фізичне насилля з боку учнів та їхніх батьків.

Часто булінг проявляється таким чином: вчитель проводить урок, а школярі не звертають на нього уваги й навмисно голосно розмовляють та займаються своїми справами. Іноді доходить до того, що діти жбурляють у вчителя папірці. Явище булінгу педагоги озвучують тоді, коли ситуація вже критична. На перші прояви булінгу з боку дітей, вчителів «заплющують очі».

У більшості випадків «булерами» є підлітки. Вони хочуть показати себе дорослими, але з допомогою дитячих витівок. Часто це відбувається, тому що вдома їм все дозволено, а у школі вчителі закликають до дисципліни. Буває, що батьки вдома при дітях обговорюють вчителів, при цьому нівелюють роль вчителя у очах дітей. До того ж діти вважають, що вчитель вже не єдине

джерело знань, вони можуть відкрити Інтернет і знайти все, що їм потрібно. Все ж таки варто відрізнити недисциплінованість та невихованість від цькування. Де межа між поганою поведінкою та булінгом? Ми знаємо, що булінг має систематичний характер. Давайте поглянемо, якими є прояви булінгу.

- 1. Ігнорування** – діти ігнорують слова вчителя, не звертають увагу на зауваження, відмовляються відповідати на запитання, це відбувається систематично.
- 2. Обговорення приватного життя або зовнішнього вигляду вчителя** – можна говорити про булінг, якщо учні неодноразово обговорюють ваше приватне життя або роблять зауваження щодо зачіски та вбрання.
- 3. Образливі прізвиська та демонстрація презирства** – учні можуть дати вам образливе прізвисько і не соромляться вживати його при вас на уроці.
- 4. Плітки** – так може статися, що один учень «по секрету» розповів іншому викривлену інформацію про вчителя й починається колообіг «секрету» у класі. Все це спрямоване на висміювання та знецінення вчителя.
- 5. Показове порушення дисципліни.**
- 6. Кібербулінг:** негативні, образливі пости у соцмережах або повідомлення із програми. Усі прояви зазначені вище, можуть переміститися в Інтернет-простір. Об'єктом знущань може стати фото або відео, де є вчитель, якого цькують.
- 7. Фізичний вплив** – учні можуть пошкодити речі педагога, плювати, штовхати його.

Як правило, застосовують агресію щодо вчителя ті учні, які знущаються з однолітків. Для таких школярів булити вчителя – означає вийти на новий рівень майстерності та самореалізації.

Практично кожен вчитель може стати об'єктом булінгу. Причиною може стати втрата авторитету педагогом. Часто за повсякденними справами ми можемо не помічати невеликі негативні зрушення в оточенні, тому є ризик пропустити той момент, коли погана поведінка дітей перетворюється на систематичне знущання.

Що робити для подолання булінгу.

1. Визнайте, що проблема булінгу існує.

Велика справа визнати наявність проблеми. Зізнайтесь собі, що це є і стосується вас. В жодному разі не відкладайте розв'язання конфліктів і не заплющуйте очі, намагаючись утекти від проблеми. Повідомте адміністрацію школи про факти боулінгу на вашу адресу. Керівництво школи допоможе мінімізувати конфлікт і не дасть вийти на міжособистісний рівень.

2. Усвідомте причину булінгу.

Щоб не домислювати й не вигадувати, на пряму запитайте, що спричинило таке їхнє ставлення. З'ясовуйте причину в особистій бесіді і повідомте, що вас засмучує не сам учень, а його вчинок.

3. Спробуйте зробити свої уроки цікавими.

4. Створіть та запишіть учням правила поведінки на уроці.

Важливо, щоб були визначені не лише вимоги до здобувачів освіти, а й обов'язки вчителя.

5. Дистанціюватися від ситуації.

Щоб зберегти нерви, потрібно припинити надто болісно реагувати на ситуацію. Це допоможе не «застрягати» у стресовому стані.

6. Знайдіть справу, яка вас буде радувати.

Щоб знервованість не стала вашим основним станом і не впливала на ваших рідних, потрібно перемикаати увагу на те, що зробить вас щасливим.

7. Зберігайте спокій та позитив.

Пам'ятайте, що є ще й ті здобувачі освіти, які вас цінують, поважають і люблять ваш предмет.

8. Поспілкуйтеся з батьками учнів-булерів.

Поговоріть із батьками дітей-агресорів. Висловіть свою позицію та побажання. Пам'ятайте будь-яке питання можна вирішити, якщо його сприймати не як проблему, а як завдання.

Алгоритм дій працівників закладу освіти у разі виявлення ознак чи фактів булінгу.

1. Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу стосовно здобувачів освіти, педагогічних працівників, свідком якого він був особисто або інформацію про яку він отримав від інших осіб.

2. Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу.

3. Бере участь у проведенні розслідування випадків булінгу, засіданні комісії з розгляду випадків боулінгу – за рішенням керівника закладу.

4. Може поспілкуватись з учасниками ситуації, жертвою, кривдником чи свідками.

5. Проводить системну роботу з інформування, роз'яснення з метою формування навичок толерантної та ненасильницької поведінки, організації тематичних заходів, зустрічей, бесід, консультацій.